M 15
987

retum

MH
105
J 87

HARVARD
UNIVERSITY
ARNOLD
ARBORETUM
PRESENTED ~ BY ~
CHARLES ~ SPRAGUE ~ SARGENT
1892

Digitized by the Internet Archive
in 2016

https://archive.org/details/dissertatioinaug1739juch

17.
7

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICO-BOTANICA,

DE CORONOPO OPTIMO COELIACORVM ACETARIO,

QVAM,

RECTORE VNIVERSITATIS MAGNIFICO,

PLVRIMVM REVERENDO ET EXIMIO

DN. JO. DANIELE RICHARDO SPOENLA,

ECCLES. COLLEG. AD S. SEVER. CANON. CAPIT. ET SCHOLAST. S. S. THEOL. DOCTORE, SACRÆ FACVLT. ET JVDICII ECCLESIASTICI ASSESSORE ET PROF. PVBL. ORDINARIO,

INDVLTV GRATIOSÆ FACVLTATIS MEDICÆ IN ALMA ET PER-ANTIQVA HIERANA;

PRÆSIDE

DN. D. HERMAN. PAVLO JVCH,

SACRI PALATII CÆSAREI COMITE, FACVLTATIS MEDICÆ SENIORE, PATHOL. ATQVE PRAX. PROF. PVBL. ET ASSESSORE PRIMARIO, SERENISS. SAX. DVC. VINARIENSIS, ISENACENSIS ET GOTHANI CONSILIARIO AVLICO ET ARCHIATRO, N. N. ACAD. CÆSAR. NAT. CVRIOS. COLLEGA,

PATRONO AC PROMOTORE SVO COLENDISSIMO,

PRO LICENTIA

SVMMOS IN ARTE MEDICA HONORES AC PRIVILEGIA DOCTORALIA RITE OBTINENDI,

PVBLICÆ ERVDITORVM DISQVISITIONI SVBMITTIT

AVCTOR ET RESPONDENS

JOANNES WILHELMVS DIETZ,

Euſſenhuſ. Francus, A. A. L. L. & Philoſoph. Magiſter.

IN AVDITORIO MAJORI COLLEGII MAJORIS, HORIS CONSVETIS, *DIE XXIII. JVNII, A. M DCC XXXIX.*

ERFORDIÆ, Litteris HERINGII, Acad. Typogr.

LXII.

Cat. 1914
29886

DISSERTATIONIS INAVGVRALIS BOTANICÆ
DE

CORONOPO
OPTIMO COELIACORVM ACETARIO,

PROŒMIVM.

EArum, quæ ore aſſumuntur rerum, triplex deprehenditur effectus: Quædam enim horum concoquuntur & aſſimilantur corpori, ut illud vel augeatur quoad omnes ſuas dimenſiones, vel conſervetur & roboretur, hinc *alimenta* vocantur; quædam alterant humores in craſi & mixtione, ſimulque actuantur & ſuperantur à viſceribus, ideoque *medicamenta*

nominantur; quædam plane adverſa ſunt œconomiæ corporis noſtri, dum nempe corrumpunt & deſtruunt partes ſolidas atque fluidas, eaque propter *venena* adpellantur. Iſtis nullus hominum vacat, aut in totum vacare poteſt; illæ ingeruntur curandi aut præſervandi fine; hæc omni ſtudio, utpote peſtis ſalutis humanæ, evitantur & fugiuntur. Quoad illam vero præſervationem, probe etiam attendendum & conſiderandum eſt, quale cœlum, qualeque tempus anni ſit; facilius enim eam in vere, quam reliquis anni temporibus homo ſuſtinet; facilius fit cibis medicamentoſis, quam medicamentis ſolitariis; facilius unitis pluribus, virtutem augendo, nocivam facultatem corrigendo, quam paucis & ſimplicibus; facilius in tantum præparatis, quam crudis. Hinc non inepte ab antiquiſſimis jamjam temporibus commendata deprehendimus olera, herbas eſculentas & acetaria, inter quæ cum etiam CORONOPUS militet, & pro præſtantiſſimo cœliacorum acetario ſemper reputatus ſit, paucis hinc, Speciminis inauguralis loco, in generales æque ac ſpeciales ejusdem vires inqui-

quirere placet, cui conatui, ut clementiſſime benedicat Deus T. O. M. eundemque in Nominis ſui gloriam, & proximi pariter ac proprium meum emolumentum vergere ſinat, devotiſſime preçor.

§. I.

HAbendam eſſe rationem regni vegetabilis, tum quod alimenta ſanis corporibus, cum quod medicinam ægris promittat, nemo inficias ibit, nosque exemplo *Coronopi* dabimus demonſtratum.

§. II.

Eſt autem *Coronopus*, ſecundum DIOSCORIDEM oblonga herbula, per terram ſtrata, fiſſis foliis, radice tenui.

Diverſis itaque plantis in re herbaria idem cum imponatur nomen, opus utique erit, ut ſingulas haſce ſpecies prius recenſeam, brevibus ſimul ſubjungendo illas notas, quarum intuitu quælibet ab altera differt. Eſt ergo

I. Coronopus hortenſis C. B. P. 190. Coronopus, *Trag*, *Matth. Fuchs. Ang. Tur. Lac. Lonic. Ad. Tab. Eyſt. Becch.* Coronopus ſtativus, *Cord. Hiſt. Caſt. Cæſ. Cam.* domeſtica, *Beccher.* verus, *Cord. in Dioſc. Geſn. hort.* Pſeudocoronopus, *Dod. Gal.* Cornu cervinum *Lob. Ger.* Coronopus tenuifolius laciniatus Neapolit. *Colum. Ecphr.* Herba ſtella, ſive cornu cervinum,

num, *Dod. Becch.* Coronopus, ſive cornu cervinum, vulgo ſpica plantaginis *J. B.* Coronopus vulgaris, ſive cornu cervinum, *Park.* Coronopus, herba ſtella, cornu cervinum, Coronopus vulgaris, *Chabr.* Plantago Coronopus dicta ſativus, in Acetariis utilis, *Pluk. Alamag. Bot. Volckam.* Plantago foliis laciniatis, Coronopus dicta, *Raji Synopſ.* κορωνόπους *Dioſcorid. Lib. I. cap. 123. Theophraſt. Plin.* Corne de Cerf Gallorum, *Amat. Lobel. Verzaſch. Chabr. Lemery,* Pied de corneille Gall. *Lob.* Capriole, Gall. *Chabr. Becch. Tab. Verz.* dent du chien, ſanguinaire herbe, *Verzaſch.* Coronopo, herba ſtella Ital. *Chabr.* Coronopo domeſtico, herba ſtella & corno cervino Ital. *Tabern.* Guiabelha, Luſit. *Lob. Tab.* Yerva eſtrella, Hiſp. *Lob.* Buckhorne, & Croufoote, Angl. *Lob. Tab.* Crayen voet & Hertshoren Cruyt, Belg. *Lob.* Wranii noha, Bohem. *Tab.* Krähen-Fuß *Tab. Fuchs. Dale. Elsholt. Lob. Becch. Loniz.* Winckler, *Lemery,* Schlangenzwang, *Lemery,* Rappen-Fuß, *Chabr. Trag.* Hirtz Horn, Hirtz-Graß, *Tab. Verz.*

II. Coronopus ſylveſtris hirſutior, C. B. P.

III. Coronopus maritima major, C. B. P.

IV. Coronopus maritimus tenuifol. lævis C. B. P.

V. Coronopus maritimus minimus *C. B. Prodr.*

VI. Coronopus, ſive ſerpentina *Matth.* Holoſteum ſtrictiſſimo folio majus *C. B. Prodr.*

VII. Coronopus altera, *Cæſ.* minor *Tab.* Holoſteum ſtrictiſſimo folio majus, *C. B. Prodr.*

VIII. Coronopus Maſſilienſium, *Lugd. Tab.* Holoſteum Maſſilienſe, *C. B. P.*

IX. Co-

IX. Coronopus ſylveſtris, *Trag.* Holoſteo affinis, Cauda muris, *C. B. P.*

X. Coronopus Ruellii, *Dod. gal. Geſ. hor. Lugd.* Ambroſia campeſtris repens, *C. B. P.* Cornu cervi alterum repens, *Dod.* Pſeudoambroſia, Naſturtium verrucarium quibusdam, *Camer. in Matth.* Carara, *Cæſalp.*

§. III.

Ex hiſce autem enumeratis plantis, quoniam primam potiſſimum heic loci conſiderandam ſelegimus, ante omnia paucis rationem diverſæ denominationis reddendam eſſe judicamus. Dicitur autem illa *Coronopus* â κορώνη *Cornix* & πȣ̃ς *pes*, quia inter figuram foliorum & pedis nominatæ avis ſimilitudinem quandam Botanici animadverterunt. Quod *cornu cervinum* repræſentent folia, aliis viſum eſt, inde ſic quoque dicta fuit. *Capriola* audit, quod capris grato ſit pabulo. *Sanguinariam* Galli & RVELLIVS *de natura ſtirpium p. 373.* appellant, quod naribus indita ſanguinem eliciat, quod etiam olitorum huic plantæ impoſitum nomen: *Dentem canis* ab acumine folii vocant. A virtute autem, venenum, mediante ſerpentis morſu, in corpus illatum expellendi, *Schlangenzwang* dicta fuit, quem effectum tamen potius recenſitæ ſub numero VI. ſpeciei, ob ſignaturam foliorum attribuunt. *Ambroſiæ* cognomen decimæ in ordine ſpeciei inprimis conceſſum, derivatur a βρῶσις cibus & θεὸς Deus, quaſi dicas: Deos hac planta nutriri. Tandem quoniam capſulas habet verrucoſas, criſtatas, hinc *Naſturtium verrucarium* audit.

§. IV.

Iſta vero primo loco nominata ſpecies, ratione ſtru-

ſtructuræ nunc examinanda, radice nititur candida, tereti, novem circiter digitos longa, dimidium digiti craſſa, ab uno hujus capite folia emittit numeroſa, fere dodrantalia, graminis modo anguſta, canaliculata, craſſa, pinguia & in extremitatibus hirſuta, ſupra medium utrinque in partes veluti ungues diſtracta, dentata, quæ RAJVS laciniata nominat, diviſionibusque ſuis cervinis cornibus ſimilia, propter copiam humi undique in orbis vel ſtellæ formam proſtrata, inter quæ diſtincti cauliculi circa initium æſtatis erumpunt, ſpithamam longi, teretes, ſubhirſuti, graciles, quibus inſidet, (ſi ſecundum methodum *Rivino-Tournefortianam* loqui placet,) flos perfectus, ſimplex, regularis, tetrapetalos planus, in ſummitate prælonga ſpica donatus, ſemine nudo unico, juxta KRAMERVM *Tentam. Bot. pag. 64.* (quorum tamen bina vel plura, vaſculo incluſa, ſtatuit RAJVS *Meth. Plant. p. 26. & 100.*) Notam Gener. & Spec. adfert VOLCKAMMERVS his verbis: „ *Sunt ſemina oblonga ab altera parte nonnihil concava,* „ *ad ſingulum florem bina, pericarpio membranaceo univalvi* „ *elliptico, per maturitatem horizontaliter rumpenti, incluſa.* Radix guſtu cum aquea dulcedine & modica acrimonia, parum adſtringit, folia ſaporem dulcem & aliquantalum ſalſum habent. Monſpelii ſpontaneum ejus proventum obſervavit CHABRÆVS; BECCHERVS ſolum natale nominat Italiam; ſeritur vero etiam in hortis, in quibus eo lætius germinat, quo frequentius abſcinditur & gravioris cylindri volutatione firmius terræ imprimitur.

§. V.

§. V.

Multæ proinde circa plantam hanc motæ ſunt lites inter Botanicos, partim externas, partim etiam internas ejus qualitates & vires concernentes. Sic PLINIVS eam aculeatam eſſe dixit, quod quidem de hirſutie foliorum, & aculeo molli intelligendum, uti bene MATTHIOLVS monet, interim multis occaſionem dedit, anxie inquirendi unde nempe factum ſit, quod PLINIVS DIOSCORIDI contradicat, dum ille Coronopum inter plantas aculeatas refert, hic vero illum inde excludit. HERMOLAVS BARBARVS hinc deceptus putavit Coronopum Dioſcoridis eſſe *Flammulam*, quoniam autem non arrodit carnem, neque riſum lethiferum movet, & ſola foliorum ſimilitudo huic cum *Flammula* intercedit, hæcque oleris inſtar comeditur, ſpecifica ſtatim patet differentia, monente AGRICOLA *Herb. Lib. I. p. 94.* Deinde quoque â quibusdam planta illa, a NIC. LEONICENO *Capriola* & *Sanguinella* appellata, pro *Coronopo Dioſcoridis* venditatur, aſt MANARDVS FERRARIENSIS hoc rejicit, deciſione deſumta modo ab habitu externo, cum deſcriptione DIOSCORIDIS non conveniente, modo ab uſu, quem DIOSCORIDES adducit, dum eandem in cibo cœliacis conducere, & in olere coqui, refert, cum ê contrario Sanguinella nusquam in cibis ſumatur, ſed in brutorum tantum venit pabulum, quæ idcirco minime *Coronopus Dioſcoridis*, ſive *hortenſis* C. B. P. eſt, ſed *Gramen dactylon folio latiore* IV. C. B. P. cujus ſemen Sclavi, Carniolæ incolæ, item Goritienſes colligunt, de-

B glu-

glubunt, & carnium jure decoqvunt, quæ grana, guſtui non ingrata, Germani *Himmel-Thau* vocant.

§. VI.

Idem *Gramen Dactylon, fol. latiore* C. B. P. KYBERVS *Lex. rei herb. p. 120.* pro *Coronopo Dioſcoridis* habet, dicens: „*Sunt qui ê Romanis Coronopum ſanguinalem vo-* „*cant, quoniam aculeis armatur quinis in acumine, quos* „*convolutos naribus inſerunt, ciendi ſanguinis gratia.* Hæc deſcriptio vero Gramini nominato competit, uti ex SCHEVCHZERI *Agroſtographia. p. 102. & 103.* videri poteſt. Verbis quidem gaudio plenis, ex labyrintho Ranunculi ſpecierum redux BRVNFELSIVS, exclamat: *Ranunculus eſt Coronopus Dioſcoridis;* gravi autem eum ſtatim caſtigatione premit MATTHIOLVS dicens: *Brunfelſius, quæ multorum eſt pertinacia, maluit cum rei herbariæ imperitis errare, quam cum doctis & peritis recte ſentire.* Huic accedit APVLEJVS *Cap. XLVIII.* qui, dum Ranunculum vocat *Gallicrus*, ſub hoc intelligere videtur *Coronopum Dioſcoridis.*

§. VII.

Data ſic exacta deſcriptione, allatisque ſimul ex probatiſſimis Botanicis, illis nominibus, quæ alias quoque *Coronopo Dioſcoridis*, primæ hic nominatæ ſpeciei impoſita fuerant, plures alios lubens mitto Auctores, *Coronopum* illum *Dioſcoridis* minus recte deſcribentes, totoque cœlo diverſas hoc nomine plantas proferentes, progreſſum potius ad *vires* & *uſum* facturus, generaliter notando, quod Coronopus noſter præditus deprehendatur virtute refrigerandi, ſiccandi, ad-

ſtrin-

ſtringendi & ſiſtendi cœliacas paſſiones. *Conf.* DANTZ *de ſimpl. medic. facult. p. 24.*

§. VIII.

Noſtrum jam non eſt vires ab Anteceſſoribus detectas de novo indagare, ſed potius eorum veſtigia premere & Coronopi legitimum uſum monſtrare. Modum enim, ſimplicium medicamentorum facultates cognoſcendi, exactiſſime jamjam monſtravit *Herm.* GRVBE *in peculiari commentario.* Interim repetere delectat, antiquioribus Botanicis ſolenne fuiſſe, facultates vegetabilium determinare, tam ſecundum principia univerſalia, ratione nimirum â priori, & experientia â poſteriori; quam particularia, modo extrinſeca, modo intrinſeca. Quoad extrinſeca principia de colore ORIBASIVS *Evporiſt. p. 48.* ſcribit: *Fulvum eſt nigro calidius; flavum eſt calidiſſimum, deinde fulvum, tum rubrum, poſt hoc dulce, poſtremo album minus cæteris calefacit.* Ex colore itaque viridi totiusque Coronopi obſcuro, frigidum eſſe; ex foliorum (reſpectu aliarum plantarum) aridiori habitu eum ſiccare concluſerunt; & ex eorum poſitu circulari in terra, ut & inciſura foliorum, ſignaturam referente meſerei, inteſtinis tenuibus alligati & cœliaco affectui inprimis obnoxii, plantam hanc cœliacis utilem fore putarunt; ex ſapore tandem acri de virtute adſtrictoria, ſiccante certiores redditi ſunt, quod quoque FVCHSIVS *plantar. hiſt. p. m. 440.* confirmat Horum vero auctoritati, quoniam præſenti ſeculo fides derogatur, hinc experientia contenti, ad diligenter â veteribus notatas Coronopi

 vir-

virtutes, melius nunc ejus ope indagandas, nos accingimus.

§. IX.

Coronopum acetariis adnumerari CORDVS *in Dioſc.* cum multis aliis fatetur, ubi illud quoque notandum eſt, quod ejusmodi *Acetaria*, ſeu *Salaria*, juxta *Montagn. Conſ. 41.* apud Romanos jam olim fuerint uſitata, inde HORAT. *2. Sat. 2. 61.*

Cornu ipſe bilibri
Caulibus inſtillat veteris non parcus aceti.

Sicuti autem veteres cœnas iisdem claudebant, quod ebrietati obluctarentur; ita recentiores ad provocandum adpetitum eas acetariis aperire conſueverunt; hinc MVNDELLA *Epiſt. medicinal. 25. p. 356.* eadem commendat, quod primis menſis ſumta, vim habeant ad ſolvendos & abſtergendos humores, in orificio ventriculi hærentes, qui adpetitum lædunt.

§. X.

Quoad materialia, Acetaria ex oleribus, cum oleo, ſale & aceto præparatis conſtabant. Acetum quod attinet, ſilentio non prætereundum eſt, illud ſpiritus vitales recreare, notante BARTHOLINO *Cent. 4. hiſt. 13.* prodeſſe plethoricis obeſis & junioribus, juxta QVERCETANVM *in Diæt. Polyhiſt.* multum valere adverſus venenum peſtilentiale, ex commendatione PALMARII *de Febr. Peſtil. c. 18.* HEVRNII *de peſte c. 8.* & HENNEMANNI *in Id. Loim. p. 25. Conf.* BARTHOLINI *Ciſta Med. Conſ. III.* & VNTZERI *Antidotar. Peſtilent. Lib. II. diſtinct. I. §. 50. p. 174. 243. 261.* Ad putredinem in febribus acutis avertendam & emendandam

dam laudat illud PLATERVS *T. 2. Pr. C. 2. p. 113*. & in lue Hungarica OBENDORFF *de lue Ung. p. 257.* Tanquam egregium antidotum narcoticorum, nempe Cicutæ, Papaveris, Hyoſcyami, Mandragoræ, Solani & Croci, acetum, acetaria & acida commendant TRAGVS, *Lib. I. Hiſt. Stirp. c. 159.* FRICCIVS *de virtute venenorum p. 341.* Contra ictus ſerpentum laudatur â QVERCETANO *Pharmac. reſtit. c. 24.* qui illud disſuadet ſenibus, macris, extenuatis, lienis, uteri & pulmonum vitiis laborantibus. Plura de aceti uſu ampliſſimo & multifario vid. in SACHS. *â* LEWENHAIMB *Ampelographia p. 536. ſq.* Bene itaque ſibi conſulunt, qui aëre verno exiſtente graviori, impuro, adpetituque proſtrato, æſtuantem ſanguinem ſumto aceto refrigerant, miaſmata morborum epidemice graſſantium, cum aëre inter reſpirandum in corpus delata, extinguunt, viſcoſitates in ventriculo latitantes attenuando, adpetitum excitant, multo magis vero, ſi herbis medicatis aceti virtus augetur & cum obſoniis medicamentoſis ingeritur.

§. XI.

Inter Plantas huic ſcopo idoneas Medici inprimis *Lactucam ſativam*, cum ſuis ſpeciebus & *Intybum* pro calore temperando, ſomno conciliando, lacte augendo commendarunt; *Portulacam* hepatis, ventriculi & inteſtinorum vitiis mederi dixerunt; *Ranunculum eſculentum* adpetitum acuere, urinasque movere obſervaverunt; folia *Bellidis* minoris ventrem emollire, laxare, tuſſim & ſpirandi difficultatem tollere, immo DEODATVS *Panth. 3. 22.* aliique phtiſicos ſanare, annotarunt;

runt; *Cochleariam*, *Chelidonium minus*, *Naſturtium aquaticum & Beccabungam* in ſcorbuticorum ſolatium cedere, obſtructiones viſcerum reſerare, morbosque expellere tartareos, contenderunt; cymas *Napi*, *Lupuli*, *Lappæ majoris*, obſtructiones aperire, ſanguinem depurare, ſcabiem ſanare, docuerunt; turiones *Aſparagi* obſtructa evacuare viſcera, adpetitum ſtimulare, ventriculum roborare, viros potentes, fœminas ſteriles reddere, adfirmarunt. Sed oceanus perquirendorum ſe offerret, ſi uſus Pimpinellæ, Spinachii, Chærefolii, Dracunculi, Erucæ, Sonchi, Tragopogi, Artoffi, Sanguiſorbæ, Locuſtæ, Podagariæ, Ceparum omnis generis, aliarumque in acetariis uſualium vires enumerare vellem, jam tantum DIOSCORIDE auctore monendum adhuc eſſe duco, *Coronopum* merito quoque inter acetaria referendum eſſe, (quod TABERNÆMONTANUS, CORDUS *in Dioſc.* LONICERUS, aliique confirmant,) & inprimis ſub hac forma cœliacis optime conducere.

§. XII.

Eſt autem *affectus cœliacus*, ingenioſiſſimo definiente PITCARNIO, *Def. LXXI.* mala chyli diſtributio, per celerem alimentorum ad inteſtina tranſitum ac dejectionem. Dum vero omnes exercitatos Practicos, quos inter inprimis nominandus eſt Illuſtris *J. E.* STAHLIUS *Diſſ. de Inteſtinis Sect. II. Memb. II. Artic. I. p. 39.* idem ſtatuere deprehendo, merito miror, unde PICTORIUS *in expoſitione Macri de herb. virt. cap. 6. de Plantagine* definitionem hanc falſam deſumſerit; *Ciliaci vocantur, qui alvum induratam habent, quæ*

nihil

nihil reddit, ac ne ſpiritum quidem transmittit. Corn. CELSVS quidem *Lib. IV. Caput XII. de Cœliaco ventriculi morbo* inſcribit, ſed longe alium affectum intellexiſſe videtur, quam qui alias â Græcis aut Latinis ſub hoc nomine fuit indicatus,& quantum conjicere licet borborygmum, ſeu rugitum inteſtinorum cum cœliaca confundit, idem ſtatuente RONSSEO *in Commentario*, adeo ut *Alexander* BENEDICTVS *de morborum ſignis, cauſis, indicationibus & remediis Lib. XX. p. m. 718. Cap. VII.* diſtinctionem quandam facere, duasque diverſas cœliacas ſtatuere coactus fuerit.

§. XIII.

Derivatio autem vocis neque pro uno, neque pro altero militat: Græci enim κοιλίαν ventrem dicunt, & intelligunt cavitatem ſub diaphragmate, ubi & arteria cœliaca reperitur,& ad κοῖλον, id eſt ventriculum, ramos transmittit. Alias hic morbus *paſſio ventriculoſa* vocatur, & ægri *ventriculoſi*, qui ſubito univerſa dejiciunt, apud RHOD. *ad* SCRIB. *p. 159.* His ergo quoad nominalem acceptionem præmiſſis, nunc ad perſcrutationem cauſarum tranſeo.

§. XIV.

Cœliacum ergo affectum producentes cauſæ communiter in læſione quadam organorum chylificationi inſervientium quærendæ ſunt: modo enim ventriculi vitium concurrens in menſtruo ejusdem, modo in atonia orificii dextri conſiſtit, unde chymus citius exit, conſentiente Ill. WEDELIO: modo fibræ orbiculares in ſecunda tunica ventriculi morbo preſſæ, ex DOLÆI ſententia; modo porus pancreaticus obſtructus

ctus ad diluendum chylum nihil ſuppeditat, hinc crudior orificia lacteorum intrare nequit; modo ductus cholodochus parum bilis reddit, juxta ETTMÜLLERI mentem; modo ſeſe offert obſtructio vaſorum lacteorum primi aut ſecundi generis, SYLVIO & BOERHAVIO *Inſtit. §. 578.* notantibus, illorum quidem quoad orificia in tunica tenuium inteſtinorum interiori, villoſa dicta, horum autem ratione glandularum meſeraicarum, juxta LANGII explicationem; modo univerſa maſſa ſanguinea acres humores per *arteriam cœliacam* adfert, & per hujus ramum dextrum ventriculo, hepati, pancreati, duodeno & veſiculæ felleæ; per ſiniſtrum quoque ventriculo, pancreati atque lieni infundit, huncque alvi fluxum producit, ex annotatione WILLISII.

§. XV.

Differt autem præſens affectus *cœliacus* à *Lienteria* dejectionis tempore & materia: In hac dejiciuntur ſtatim poſt aſſumtionem, qualia fuere devorata, neque colore, neque odore, neque conſiſtentia mutata, auctore GALENO *Comment. aphor. primi 6. lib. ac 22. 3. & 12. 4. lib.* In illo exitus aſſumtorum non tam velox eſt, neque omnino adeo cruda & incocta deponuntur; ita cœliaca affectio Lienteriam præcedere ſolet, & minor gradus Lienteriæ eſt. GALENUS *6. de loc. affect. cap. 2.* AETIUS *Cap. 37. lib. 9.* WEDEL. *Exerc. Semiot. Path. Cap. XL. p. 99.* RIVERIUS *Prax. Med. Lib. X. Cap. IV. in fine.*

§. XVI.

Corpora hoc genere adverſæ valetudinis oppreſſa,

mi-

minime tuta, ſed periculis ſat gravibus expoſita ſunt, quia ſi non tempeſtive curatur, in cachexiam, vel atrophiam deſinit. Vid. WALDSCHMIDII *Op. Med. Pract. p. 173.* Si diutius ægrum affligit, viam ſternit ad maraſmum, vel hydropem, notante eodem Auctore in *Diſſ. de ventriculi & inteſtinorum morbis.* Si â glandulis meſenterii induratis, ac diſpoſitione ſcirrhoſa oritur cœliacus fluxus, eſt incurabilis. Vid. triplex obſervatio in DIEMERBROECKII *Anatom. Lib. I. Cap. VIII. de Meſenterio p. m. 40.* Pluribus vero cœliacum affectum pertractare, nec loci nec inſtituti ratio permittit, hinc Lectorem ad Practicos, & inter Veteres AETIVM *tetrabibl. 3. Sect. I. C. 37. Anton. ab* ALTOMARI *Cap. 71. p. 313.* remittere placet. Sufficiet enim indicaſſe, quidnam proprie per cœliacum intelligatur affectum, diarrhœæ nempe ſpecies, & mitior Lienteriæ gradus, non vero CELSI *Cœliacus*, ſimulque MATTHIOLVM, LOBELIVM, HARCHIVM, GESNERVM, FVCHSIVM, TRAGVM nominaſſe, DIOSCORIDI in eo ſubſcribentes, quod *Coronopus in cœliaco fluxu ſingulari ſpecifica præditus ſit virtute*, id quod etiam GALENVS confirmat, dum *Lib. VI. ſimplicium medicam.* ſcribit: *Coronopodis radix cœliacis prodeſſe creditur manducata.*

§. XVII.

His ita præmiſſis â morbis ventriculi & inteſtinorum tenuium ad craſſorum vitia progredior, notans, PAVLVM equidem Coronopum commendare in Colica, aſt, uti videtur, ſine experientiæ ſuffragio; hinc GESNERVS *in Hiſt. plant.* dicit: *Apud Paulum* κολικὸς *pro* κοιλιακὸς *perperam legi.* Dein plantæ noſtræ virtutem

carminativam attribuit HARCHIVS *in Enchirid. Medic. p. 79.* hunc in modum canens:

Coronopus
Cœliacos ſanat, flatusque incommoda tollit,
Decocto renum conteriturque lapis.

Dolores lancinantes lumborum illum ſiſtere, *Lemery* aſſerit, qui quoque eundem contra Diarrhœam & Dyſenteriam laudat. Ventrem relaxatum adſtringere, cum jam nominato LONICERVS & BECCHERVS ſtatuunt. PLINIVS Coronopi radicem ſub cineribus aſſatam, ſiccatamque comeſtam, adverſus alvi fluxum omnis generis commendat.

§. XVIII.

Præterea virtus hujus plantæ tonica, leniterque adſtringens, uti in ventriculo inteſtinisque, tam tenuibus, quam craſſis, ſic quoque in urinæ ſecretioni deſtinatis organis, renibus nempe, veſica atque urethra ſe exſerit, ſi vel tanquam olus comeditur, vel radix ejus pulveriſata ad ſcrupulum unum ſumitur, calculum frangendo ſabulumque potenter pellendo, teſtantibus id VERZASCHA *im Kræuter-Buch p. 225.* TABERNÆMONTANO & HARCHIO. Aſſertam vim adſtrictoriam, quoad Hæmoptyſin curandam, atque uteri fluxum ſiſtendum, BECCHERVS *Parn. Med. p. 195.* TABERNÆMONTANVS *L. I. p. 377.* & VERZASCHA *c. l.* defendunt, cui ultimus, unacum ARCHIGENE apud AETIVM, Hydropem curandi, Peſtemque præcavendi facultatem (ſi in cibo comedatur) ſuperaddit. Sic quoque ex commendatione *Jac.* SYLVII in Diæta adhibita tempore peſtis malignitati reſiſtit. Morſus animalium venena-

to-

torum MATTHIOLVS, TABERNÆMONTANVS & BECCHERVS ſucco expreſſo Coronopi contuſi, ad unciam unam alteramve ſumto, facilius curari arbitrantur. Si etiam imbecillitas quædam interna oritur, Coronopum travmatico atque vulnerario gaudere effectu citatus LEMERY ſcribit.

§. XIX.

Dum porro â quibusdam Botanicis Coronopus inter *Plantaginis* ſpecies refertur, (contradicente tamen in eo Illuſtri HEVCHERO, *in Indice Plantar. Hort. med. Acad. Wittemb. p. 13.*) mirum hinc non eſt, quod ſimiles cum Plantagine vires eidem adſcriptæ ſint, nempe adſtringendi, refrigerandi, ſiccandi & tandem conſolidandi, uti *Sim.* PAVLI ac DALE ſtatuunt. Aquam, ex herba diſciſſa menſe Junio deſtillatam, TABERNÆMONTANVS in ſabulo & calculo renum, ad ureteres, viſcoſitate quadam obſtructos, reſerandos, nec non contra hæmoptyſin, diarrhœam & hæmorrhagiam uteri commendat.

§. XX.

Paucis nunc reſtat, ut aliqualem etiam ultimæ ſpeciei mentionem injiciam, nempe *Coronopi* RVELLII, de quo hic ipſe *l. c. p. 373.* ita ſcribit: *Sed non ab re venit in mentem illius herbulæ, quæ protritis itineribus & ſemitis paſſim viret, quaſi pedibus calcari lætetur, humi ſemper ſparſa proſerpit, folio in multas partes laciniato, ſeſſilibus cauliculis, flore candido, exili, involucris ſeminum orbicularibus, per ambitum echinatis, in quibus duplices prominulo ventre ſinus extuberant, ſinguli ſingulorum ſeminum capaces.* Vulgus, quoniam folium hinc inde diſſectum cervinum

 cor-

cornu æmulatur, hoc ei nòmen non immerito dicavit. Cruda miſcetur aliis acetariis, & cocta cum aceto & ſale comeditur, Portulacæ modo condita apud plerosque reſervatur. Naſcitur in ſemitis, & rependo in humo undique ſerpit. Erfurti in plateis ad vias, ut & ad gradus B. M. V. creſcit copioſe. De hoc *Ruellii Coronopo* LOBELIVS *in Adverſariis p. 186.* vires exploratiores profert, quas multos Medicorum in admirationem rapere dicit, videntes, hancce herbam aut introſumtam, aut præcordiis admotam, acceſſiones ab obſtructione ortarum febrium protinus, & quaſi faſcino amoliri, præſertim imperitis curſoribus hoc auxilio eſſe.

T A N T V M.

S. D. G.

COROLLARIA.

I. Datur Principium motus internum in homine, idque unicum ſaltem, immateriale.

II. Omnes hujus Principii actus abſolvuntur inſtrumento incorporeo & certum ſemper reſpiciunt finem.

III. Solidæ corporis vivi partes, quoniam ex fibris elaſticis ſunt conflatæ, ſemper ad motum magis, quam ad quietem ſunt pronæ.

IV.

IV. Vita eſt actus animæ in corpore ſuo, quo hoc ratione materialis ſuæ conſtitutionis ad putredinem vergens, abinde defendit, & in integritate conſervat.

V. Formalis vitæ ratio conſiſtit in motu.

VI. Motuum vitalium inſtrumentum eſt ſanguis, tanquam primum & perpetuum mobile Microcoſmi. Conſectarium illorum eſt calor, & effectus ordinarius ſanitas.

VII. Sanguis fit in toto corpore & in qualibet ejus parte.

VIII. Sanguis ſub reſpiratione incaleſcit potius quam refrigeratur.

IX. Datur vera, & ſimul morboſa ſanguinis abundantia.

X. Tributum lunare in ſequiori ſexu magis ex vitiata *quantitate,* quam depravata *qualitate* ſanguinis dependet.

XI. Motus febriles minime tumultuarii & inordinati, ſed proportionati & ſalutares ſunt, adeoque effectus febrium, ratione intentionis Naturæ, utilis potius, quam noxius eſt.

XII. In Diarrhœis inveteratis, & Dyſenteriis quibusvis egregium ſpecificum eſt Decoctum Corticis arboris Simaruba.

* * *

WJe die Arbeit ſo der Lohn, wie der Anfang, ſo das Ende,
Wer obſiegt erhält die Cron, wer da eilet, kommt behende
Zu dem vorgeſteckten Ziel. Zu den ſich geſetzten Schrancken
Geht er voller Eyffer fort, ohn zu weichen und zu wancken.
Du haſt Werthgeſchätzter Freund! in Minervæ Dienſt ge-
ſtanden,
Es kam Dir zu keiner Zeit ihre Arbeit ſchwer zu handen,
Du bemühtſt Dich Tag und Nacht, Ihr gefällge Werck zu
treiben,
Nur damit Sie Dich dereinſt Ihrer Schaar möcht einverleiben.
Weil nun, tapffrer Muſen Sohn! Du biſt unermüdt geweſen,
Hat Sie nicht umhin gekonnt, Dich zum Mitglied auszuleſen,
Derer, die nach Sorg und Müh, nach erlittenen Beſchwerden,
Unter Jubel, Freud und Luſt einſt von Ihr gecrönet werden.
Du erhältſt heut jene Ehr, die Du ſchon längſt meritiret,
Dein Haupt wird von Muſen ſelbſt mit dem Lorbeer-Crantz
gezieret;
Ich thu Deine Doctor-Würd' mit dem treuen Wunſch be-
gleiten,
Daß ſie Dir mög Geld und Gut, Lob und Ehr und Ruhm er-
beuten.

Mit dieſen geringen Zeilen wolte ſich dem
Herrn Doctorando, als ſeinem geweſe-
nen Herrn Commenſali, beſtens recom-
mendiren

B. G. ALBRECHT, *Med. Candidat.*
Oppon.

Da

DA mich die Schuld und Pflicht, Geehrtſter Freund/ ermahnt,
Dein wohlverdientes Lob und Ehre zu beſingen,
So wanckete mein Kiel, es wolt ſein Thon nicht klingen;
Weil ihm Parnaſſi Schaar den Weg nach Wunſch nicht bahnt.
Drauf ſprach der Freundſchaffts Treu: Ermuntre dich mein Sinn!
Es pflegt bey Redlichkeit was ſchlecht und recht zu gelten,
Mehr als der Kunſt Gedicht und hohe Ruhm der Helden;
Drum geht mein Hertzens Wunſch ohn Vorbehalt dahin,
Den hoch-geprieſſnen Fleiß beglück des Himmels Krafft!
Dein Purpur werd erhöht in den berühmten Francken,
Wohin Dein Leit-Stern Dich nun führt zum Heyl der Krancken
Und ſchwängre Deine Kunſt durch ſeiner Würckung Safft.

Mit dieſen wenigen und ſchlechten Zeilen wolte dem Herrn Doctoranden, als ſeinem werthgeſchätzten Freunde, bey der Promotion aufrichtig und ſchuldigſt gratuliren, und ſich zu fernern geneigten Andencken beſtens recommendiren, Deſſen aufrichtigſter ergebner Freund und Diener

V. M. HORNSCHVCH, *Med. Cult.*
Opponens.

DAt Galenus opes, ſummos & tradit honores,
Namque Tuum ingenium nobile prodit opus
Ac vis ingenii, præclaræque indolis ardor
Protinus erumpit, neve latere poteſt.
Gratulor ergo Tibi, mox amplo fœnore meſſis
Compenſet ſtudii tædia longa Tui.

Ita vovet Nobiliſſimo ac Experientiſſimo Dno Doctorando, nomini ipſius addictiſſimus.

JOANNES NICOLAVS Henne, *Med. Cult.*

Nos

NOs Medicina docet rerum cognoſcere cauſas
Expediens quo quis morbida fonte fluat.
Poſt hæc expromit medicamina cladis ab arte,
Qua bene doctus erit, qui feret auxilium.
Hac fuit illuſtris Podalirius atque Machaon,
Hippocrates columen fidaque ſpes hominum.
Nam quoties ægrum vitæ ſpes deficit omnis,
Hinc toties currunt, proroget ut Medicus.
Hac valeas quid re medica tradunt documenta,
Qualia ſponte ſua culta Minerva probat.
Inprimis dignum Te laude chorus Medicorum
Afficit, & gaudet talibus usque viris.
Gratulor ergo Tibi, quod tam fueris decoratus,
Atque perenne Tibi conciliaſſe decus.

Paucis his voluntatem erga amicum ſuum multo ſuaviſſimum publice teſtari voluit

JOH. CHRIST. Langguth, *Med. Stud.*

Arno